

De rectoraatsoverdracht

44

JASPER MIKKERS

(Fragment uit 'Een geur van historie', roman in wording die het studentenoproer van de jaren 1968 en 1969 tot onderwerp heeft en voornamelijk gesitueerd is in Tilburg)

Marcel (in het onderstaande romanfragment) is een jonge journalist die werkt voor het Nieuwsblad van het Zuiden. Hij is naar de universiteit in Tilburg gestuurd om verslag te doen van de rectoraatsoverdracht. Aan universiteiten over het hele land werden ongeregelheden verwacht. In de Domkerk in Utrecht ontplofte een rookbom.

De aula zat zowat vol. Vanaf een balkon achter kwam licht rumoer dat opeens stil viel.

De dubbele deur achter was opengegaan, in een stoet traden mannen binnen, gestoken in togen. Daarboven droegen ze een bef en baret. Hun ernst en ingetogenheid werden verzacht door een glimlach bij sommigen. Het voortschrijden in een toog ging hen natuurlijk af.

Het begin van de stoet bereikte het midden van de aula toen er muziek opklonk. 'Sinterklaasje, kom maar binnen met uw knecht, want wij zitten allemaal even recht.' Eerst dacht Marcel dat hij zich vergiste. De aanwezigen draaiden hun hoofd

naar het balkon waar de klanken vandaan kwamen. Er klonk besmuikt gelach. Toen de kop van de stoet de corona, de verhoging, beklom, stonden van de voorste rij twee mannen op die zich bij de cortège, de stoet, aansloten en op de corona naast elkaar tussen de hoogleraren gingen zitten. Te oordelen naar hun lange haren, spijkerbroeken en slobberige jasjes waren het studenten. Een van hen droeg een zonnebril.

Ook opzij op de corona stonden zetels opgesteld.

Marcel vermoedde dat de plaats van elke hoogleraar gebonden was aan voorschriften, maar hij wist niet welke. Hij greep zijn blocnote en pen en keek opzij. 'Mag ik vragen,' begon hij.

De student naast hem draaide zijn hoofd naar Marcel.

'Hoe weet elke hoogleraar waar hij moet zitten?'

'Anciënniteit bepaalt wie waar zit.'

'Aha, dat dacht ik al. Anciënniteit dus?'

'Het aantal jaren dat de hoogleraar aan de universiteit verbonden is. Wie het laatst benoemd is, zit het verst van de rector magnificus af.'

De simpele kleding en het lange haar van de studenten die tussen de hoogleraren vlak bij de rector magnificus zaten, vielen op naast de stijve toga's en fris geschoren gezichten. De eenvoud van spijkerstof en ribfluweel schitterde als een afgebrand pand in een rij herenhuizen.

Eén hoogleraar had zijn mouwen met rode stof laten voeren.

Foto: archief Universiteit van Tilburg.

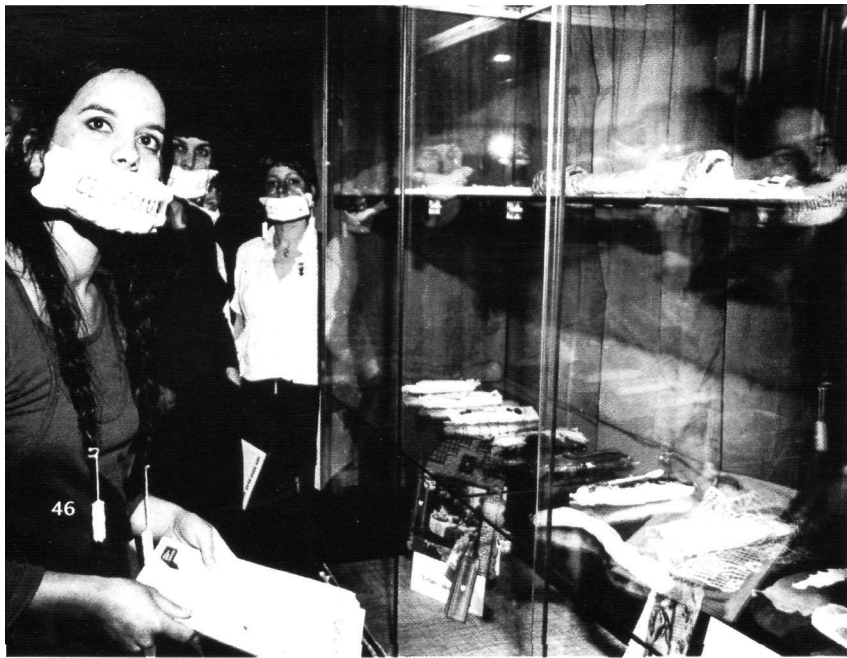

Foto: Archief Universiteit van Tilburg.

Marcel die enkele gezichten herkende van krantenfoto's en eerdere bezoeken aan de universiteit, zag dat de scheidende rector magnificus zich met enkele woorden tot de twee studenten richtte. Die luisterden, maar reageerden niet. De muziek op het balkon werd weggedraaid tot ze nauwelijks nog hoorbaar was. 'Gaat u uw gang,' hoorde de zaal de student met de donkere bril tegen de rector magnificus zeggen. 'Met ons twee erbij zijn we voltallig.'

Vanaf het balkon klonk opnieuw rumoer. Er werd een spandoek uitgerold: † AUTORITARISME R.I.P.

De rector begon met zijn overdrachtsrede. Hij verzocht alle aanwezigen hem 'zoals het democraten betaamt' niet te storen bij het afsteken van zijn rede. Maar er werd meteen luid geroepen. 'Wij eisen medezeggenschap bij de benoeming van de rector magnificus.' 'Wij willen geen rector magnificus die voor drie jaar wordt benoemd.'

'Alsjeblieft, laat u mij mijn rede houden. Uw grieven ...'

'Het ontwikkelingsplan is zonder inspraak tot stand gekomen en wordt daarom door ons afgewezen,' klonk het.

De rector begon te spreken, en liet zich verder niet ophouden door de kreten die klonken.

Het betoog van de scheidende rector magnificus had de titel 'Over studiekansen en rendement' gekregen. Hij droeg daarin middelen en methoden aan om het studierendement aan universiteiten te verbeteren. 'Zolang de universiteit als enige onderwijsinstelling iedereen moet toelaten die over de vereiste vooropleiding beschikt, zal een betrekkelijk laag numeriek rendement wel aanvaard moeten worden.' 'Hoopgevend zijn de resultaten van het beleid dat gericht is op een verkorting van de feitelijke studieduur.'

Er klonk protest van achter uit de aula. Iemand schreeuwde: 'Hoogleraren horen geen functie te hebben in het bedrijfsleven.' Een ander riep: 'Jullie laten je omkopen door de

wapenindustrie. Laten we het daar eens over hebben.' Een hoogleraar die naast de studenten op de corona zat, stond op en ging apart zitten, ver weg van zijn oorspronkelijke plek.

Rector magnificus De Zwart leek niet van zijn stuk gebracht te kunnen worden. Integendeel, hij sprak zich richting de studenten die hem onderbraken uit om strakkere regels in te voeren op de universiteit: 'De student moet verplicht worden na het behalen van het propedeutisch examen aan het kandidaatsexamen deel te nemen op straffe van nietigheid van het propedeutisch examen'.

Er klonk gefluit. Gejoel.

De Zwart stapte over op een ander onderwerp: het studentenverzet. - Verdomd, dacht Marcel, hij gaat het erover hebben. En zo rustig. - Het onbehagen onder jongeren, stelde hij, kwam voort uit de rem op hun mogelijkheden. 'De posities van waaruit een meer of minder grote invloed kan worden uitgeoefend, zijn schaars en door ouderen bezet.' En hij verklaarde dat hij verheugd was over 'de geestelijke vitaliteit en vaak ook het idealisme' dat uit het studentenverzet bleek.

Enkele studenten in de zaal draaiden hun hoofden naar elkaar. Trokken hun wenkbrauwen op.

Marcel was vol ontzag. De moed en intellectuele distantie die de rector aan de dag legde bij de bespreking van dit heetste aller hangijzers, voor een gehoor van studenten die hem het liefst keihard interrumpeerden en op zijn bek zouden zien gaan, kwam Marcel onwaarschijnlijk voor. Ook al kon hij niet beoordelen wat de betekenis was van de opvattingen die de rector aan de zaal voorlegde, de kalmte waarmee hij het deed, hier in de arena waar aanwezigen grommend en met ontblote tanden toehoorden, was klasse.

Toen De Zwart de duur van het rectoraat van de nieuwe rector magnificus Blokhuis noemde, drie in plaats van één jaar, en de bouwplannen en financiële positie van de universiteit ter sprake bracht, werd hij opnieuw door geschreeuw onderbroken. 'Hoogleraren horen geen functie te hebben in het bedrijfsleven...' 'Wij, studenten, hebben geen enkele inspraak gehad. Daarom gaan we niet akkoord.' De Zwart keek op van zijn papieren. 'Maar,' zei hij, met zijn ogen de persoon zoekend in de massa die had geschreeuwd, 'in deze kwesties was geen inspraak mogelijk. De voorstellen moesten al driekwart jaar geleden bij het ministerie worden ingediend. En toen eiste u nog geen inspraak op.'

De plechtigheid beleefde zijn hoogtepunt: de over-

dracht van de ambtsketen. Daarbij schakelde de scheidende rector magnificus over op Latijn. Zoveel wist Marcel wel: dit was Latijn. Juist op dat moment werd op het balkon opnieuw, als bij het Sinterklaasliedje in het begin, een bandrecorder ingeschakeld. Er klonk muziek. Een koor van ongeschoolde kelen viel in: 'Kom Kees, het is maar tijdelijk'. Marcel herkende melodie en tekst: het was een lied van cabaretier Wim Sonneveld. Blijkbaar heette de nieuwe rector magnificus Kees. Kees Blokhuis. 'Het zal wel weer overgaan, Kom Kees, bekijk het kalmpjes aan. Rotzooi is onvermijdelijk, Laat ze d'r gang maar gaan, 't Waait weer voorbij geleidelijk aan.'

Maar voor het couplet helemaal gezongen was, rees in de aula een grote groep studenten op van de stoelen en als een zee die door de deuren naar binnen rolde, zwol een ander lied aan dat de ruimte vulde. 'Io vivat! Io vivat! Nostro... sanitas! Hoc est amoris po...! Doloris est antido...! Io vivat! Io vivat! Nostrorum sanitas!'

Ook Latijn. Marcel verstond af en toe een woord, maar kende de betekenis ervan niet.

De groep studenten achter op het balkon was nu nog alleen hoorbaar als het *Io vivat* van de anderen aan het einde van een gezongen regel kwam en in volume afnam. Wel stond de recorder op het balkon op maximale geluidssterkte. Marcel verstond niet meer dan een flard: 'Trouble ..., kranten vol met trouble, ze zijn weer aan het dreigen, ... m'n eigen.'

Bij de aanzet van couplet twee van het *Io vivat* werd de bandrecorder opnieuw volledig overstemd. 'Io vivat! Io vivat! Nostrorum sanitas! Dum nihil est ... culo,

Foto: Archief Universiteit van Tilburg.

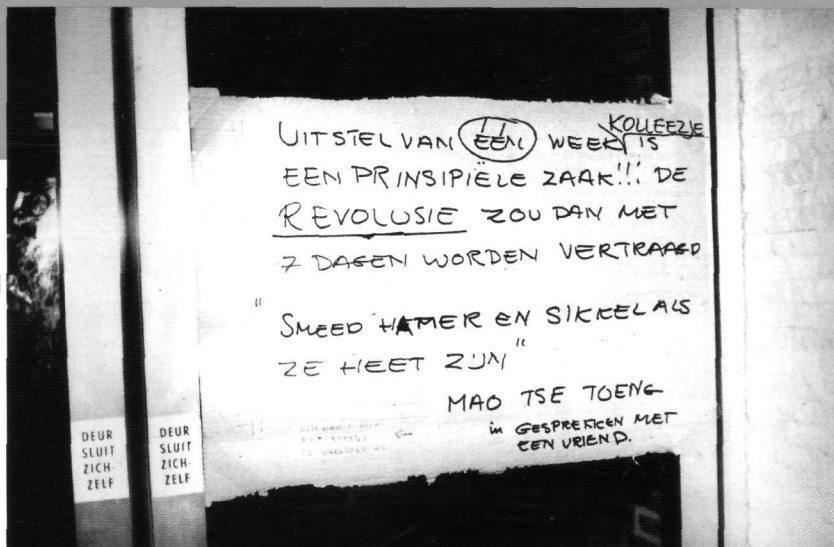
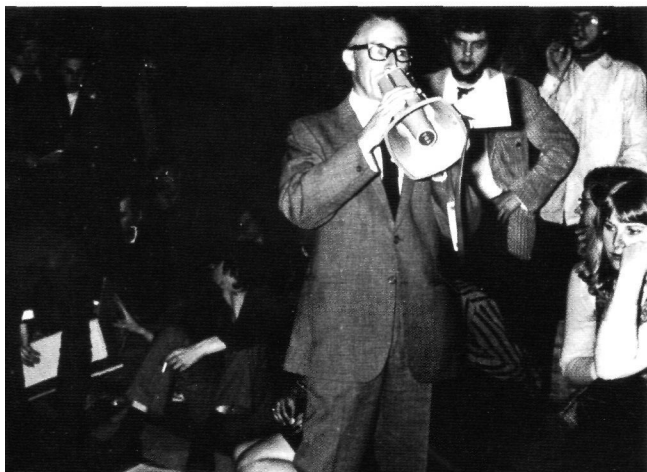

Foto: Archief Universiteit van Tilburg.

lam replur deno! Io vivat! Io vivat!'

Een onbeschrijflijk gevoel overviel Marcel. En toen hij zijn hoofd hief om naar de stoet hoogleraren te kijken die door het gangpad de aula verliet, merkte hij dat hij nauwelijks iets zag. Vanwege tranen in zijn ogen. Hij wreef met de mouw van zijn colbert langs zijn gezicht. Cees Blokhuis, de nieuwe rector, een kleine man met een dunne snor, haarscherpe scheiding door plat op het hoofd liggend, schuin naar achter gekamd haar en grote ambtsketen om zijn nek, schreed door het gangpad, voorafgegaan door de hoogleraren, doctorandus Indewindt en de oud-rector. Doctorandus Indewindt droeg geen toga, zag er wereldser uit en baande als het ware de weg voor de rector. Kalm en waardig schoven ze voorbij, de blik half hoog en glimlachend.

Marcel liet zich meedrijven in de stroom. Overal om hem heen ving hij verontwaardigd gemompel op. Stemmen spraken fluisterend over schande. Eisten maatregelen. Achter in de aula trapte hij op iets halfzachts. Hij keek naar beneden, en zag overal vermorzelde bonen liggen.

Buiten de aula vond een receptie plaats ter ere van de inauguratie van de nieuwe rector. Alle genodigden, de hoogleraren als eersten, vormden een rij van de uitgang van de aula tot aan de senaatszaal, de vergaderzaal van de hoogleraren. En daar was hij opnieuw, de student met lang haar en zonnebril die had plaatsgenomen op de corona. Hij stond tussen de haag hoogleraren en speelde op een dwarsfluit. Met zijn muziek verwelkomde hij de rector die richting senaatszaal schreed.

Marcel was geen musicus, maar hij kon toch wel vaststellen dat de student een zeer verdienstelijk fluitist was.

Dit beeld, een student die in alles afweek van de doorsnee student en kort daarvoor de belangrijkste plechtigheid van het jaar bespottelijk had gemaakt en nu aan univer-

Foto: Rien Siers

siteit, rector en hoogleraren een sublieme ode opdroeg, was zo complex dat Marcel erdoor in de war raakte. Het optreden van de student was gelaagd en veelduidig, er sprak humor uit, uitdaging, absurdistische lichtzinnigheid en onvatbare dreiging.

En op dat moment ging er een schok door Marcel, de schok van het willen begrijpen. Het was onvermijdelijk: van nu af zou niks hem te veel zijn om erachter te komen, om te kunnen vatten wat hier gebeurde.

Er werden dienbladen met wijn en frisdrank rondgedragen door diensters met hoge hakken en strakke rokjes. Billen spanden en ontspanden onder de rokjes, de linker en de rechter om de beurt. Bijna opgelucht zuchtte Marcel. Gelukkig. Dit bestond ook nog.

'En... Marcel,' klonk achter hem, 'wat gaat het worden?' Hij draaide zich om.

Vlakbij hem had een student die hij misschien kende, die in elk geval meende dat hij Marcel kende, zich naar hem omgedraaid.

Marcel knikte weifelend.

'Je hebt het nu zelf gezien. Ze gaan bij de rectoraats-overdracht volledig aan de eisen en belangen van de studenten voorbij. Het is een expliciete manifestatie van het autoritaire onderwijssysteem, en van een verouderde gezagsstructuur. De studenten zijn het centrum van de universiteit, niet de hoogleraren. Toch hebben ze helemaal niks te zeggen.'

'Het wordt hard tijd,' zei een andere student, 'dat we toeslaan, en dat zal ook gebeuren, met het enige middel dat we op dit moment hebben: collegestaking. Maar misschien moeten we maar meteen overgaan tot een totale bezetting van de universiteit... Wat denk je?' De student glimlachte.

'Hoe is je naam ook alweer?' vroeg Marcel. 'Mag ik die noemen in mijn artikel?'

'Rob Wildschut.'

'Rob schrijft heldere stukken over de achtergronden van het studentenverzet,' zei de eerste student. 'Je zou ze eens moeten lezen.'

Wildschut zette zijn betoog voort. 'Wij hebben gevraagd of er een discussie kon plaatsvinden bij de rectoraatsoverdracht, een discussie over inspraak bij belangrijke besluiten zoals de keuze van een

nieuwe rector en de vaststelling van de duur van het rectoraat. Maar De Zwart heeft onze eisen genegeerd en sprak een rede met de titel 'Over studiekansen en rendement'. En daarin valt hij het niveau van de studenten aan en wil een verkorting van de studieduur. Waarom denk je? Om ons de gelegenheid te ontnemen om actie te voeren.'

'Hij deed net of wij er niet waren,' zei een andere student. 'In een tijd van toenemende onrust en van onlusten aan universiteiten is de aftredend rector magnificus in Tilburg van oordeel dat de verkorting van de studieduur het belangrijkste onderwerp is dat in een rede besproken moet worden. En houdt hij een pleidooi voor de invoering van strakkere regels voor studenten. Die rede was een dreigement. En wij nemen zijn uitdaging aan. De verstoring van die rede was een eerste waarschuwing.'

'Hoe kan iemand met gezond verstand nog langer achter dit verkalkt systeem staan?' vroeg Wildschut zich af.

Marcel knikte. 'Ik heb het begrepen. Wat was dat voor lied, iets met "lo vivat" en "nostrorum sanitas"?'

'Weet jij dat niet, meneer de journalist?'

'Nee, is dat erg?'

'Nou ja. Je moet er anders wel een goed stuk over kunnen schrijven.'

'Ik deed drie jaar HBS. Daarna moest ik gaan werken. Daar heb jij nooit last van gehad, hè? Van moeten werken?'

'Het lo vivat,' kwam de eerste student tussenbeide, 'want hij,' en hij wees naar Wildschut, 'weet het waarschijnlijk zelf ook niet, is een internationaal studentenlied dat in de studentenstad Leiden is gecomponeerd en geschreven, zo rond 1800. Het wordt in sommige universiteiten gezongen bij de opening van het academisch jaar. "Hoera, laat het goed gaan met onze gezondheid," is de vertaling. "Dit is de beker van de liefde, of vriendschap. Zij is het tegengif voor droefheid."'

'Dank,' zei Marcel. Hij tikte met zijn pen op zijn tegen zijn hoofd en draaide zich om.